

Kaatuneitten muistopäivä 21.05.2023

Kansainvälisen tutkimuslaitoksen (The world happiness report) julkaisun mukaan Suomi on kuudetta kertaa maailman onnellisin maa. Mittareina on käytytty mm elintaso ja vapautta tehdä elämänvalintoja ja se suoritettiin osittain kyselytutkimuksena. Minkähänlainen olisi Suomen sijoitus nyt, jos diktaattori Stalin olisi vuonna 1939 onnistunut toteuttamaan suunnitelmansa jakaa Suomi keskeltä kahtia ja sitten vallata molemmat puoliskot ja siirtää osan kansasta Siperiaan. Tämän estivät ne miehet ja naiset, jotka lähtivät taistelemaan Suomen itsenäisyyden puolesta talvi- ja jatkosodassa vuosina 1939-1945. Näissä sodissa kaatui 93 000 suomalaista. Heidän muistoaan me tänään, Kaatuneitten muistopäivänä, kunnioitamme.

Aamulehti kirjoitti etusivullaan 1.päivänä joulukuuta 1939:

”**Neuvosto-Venäjä hyökännyt Suomen kimppuun.** Ilman sodanjulistusta venäläiset tunkeutuivat useissa paikoissa Suomen rajan yli ja venäläiset lentokoneet pommittivat Helsinkiä, Viipuria, Lahtea ja muita paikkakuntia.” Talvisota oli alkanut edellisenä päivänä. Suomi oli yrittänyt nevetella Neuvostoliiton kanssa rauhallisen ratkaisun saamiseksi, mutta Neuvostoliitolla oli koko ajan hyökkäävä asenne. Se oli saman vuoden heinäkuussa tehnyt Saksan kanssa ns.Molotov-Dippentrop-sopimuksen, jonka mukaan Suomi luettiin Neuvostoliiton etupiiriin kuuluvaksi. Näin Suomella ei ollut muuta keinoa kuin taistella vapautensa ja olemassaolonsa puolesta .Pakosti tulee mieleen Ukrainan sodan alku helmikuussa 2022. Tapahtumien kulku oli samanlainen. Tarvitsee vain muuttaa nimi Stalin Putiniksi.

Isäni palveli talvisodassa Uudenmaan rakuunarykmentissä, jossa hän oli suorittanut myös asepalveluk

sensa. Hän oli ilmeisesti kunnostautunut rintamalla, koska hänet oli ylennetty korpraaliksi. Väli rauhan ajan isä sai olla kotona Urjalassa perheen luona ja jatkaa työtään Valajärven kartanossa jossa hän työskenteli ns. muonamiehenä kartanon hevosten hoitajana. Hevosia oli kymmenkunta, ja niille isä haki esim.heinät kaukana olevista ladoista. Tältä ajalta minulla on ainoa muisto isästäni, kun sain olla mukana

heinäkuormaa haettaessa. Istuin heinäkasen päällä ja katselin kun isä ohjasti hevosta. Olin silloin kolme ja puolivuotias. Elettiin kevättalvea 1941.

Kesäkuussa tuli liikenannalle pano jatkosotaa varten. Kokoontumispaikkana Urjalassa oli kirkonkylä, jonne kotoamme oli matkaa 20 kilometriä. Isälle lähteminen oli varmasti vaikeaa jättää vaimo huolehtimaan yksin kuudesta lapsesta, joista vanhin Pauli oli 9-vuotias ja nuorin Maire vasta 3 kuukauden ikäinen. Isän lähdön vaikeutta kuvaa se, että hän kävi kokoontumispaikan lähellä asuvalta veljensä perheeltä lainaamassa polkupyörän, ja ajoi tuon 20 km edestakaisin sinä iltana hyvästellääkseen äitini ja meidät kuusi lasta. Aavistiko hän jotenkin, että hän ei selviäisi sodasta elävänä takaisin.

Isä oli välirauhan aikana siirretty jalkaväkirykmentti 23:een, joka taiteli Pohjois-Karjalassa. Äidin ja isän kirjeenvaihto oli sodan alkupäivinä vilkasta. Kirjeet äiti oli onneksi tallettanut lipaston laatikkoon, josta ne löytyivät. Molempien kirjeistä selviää, että heillä oli luja usko Jumalaan. Isän viimeinen kirje on päivätty 13.7. siis kaksi päivää ennen hänen haavoittumistaan. Korpiselän kylän taistelut olivat ohi. Näin isä kirjoitti: ”Kyllä se henki joskus vaarassa oli mutta kun antaa Jumalan haltuun itsensä, niin kyllä hän sen parhaaksi näkee. Siitä minun onkin niin hyvä olla, kun minä tiedän, että minun puolestani tekin kaikki rukoillette.” Kirjeessä hän myös kiittelee paketista ja kyselee lasten vointia. En tiedä, ehtikö äiti saada tätä kirjettä ennenkuin tuli viirallinen ilmoitus isän kuolemasta. Se tuli patalioonan komentalta majuri Sorrilta:

”Rouva Vappu Palonen, Urjala

Joukko-osastoni puolesta esitän Teille aseveljien kiitollisuuden ja kunnioituksen 17. 7. 1941 kaatuneen Erkki Johannes Palosen suorittamasta taistelusta isänmaamme ja heimomme vapauden puolesta. Hetkellä, jolloin kaipauksen tunteet raskaina täyttävät sydämenne, pyydämme Teille Jumalalta armoa ja lohdutusta.

Korporaali Palonen kuoli kenttäsairaalassa haavoituttuaan 15. 7. Soonlahden Jalovaarassa. Hän lepää Korpiselän sankarihaudassa.”

Sankarivainajat siunataan sodan jälkeen yhteisessä sankarihautauksessa. Siitä antaa tietoja Kotijoukkojen Rovastintoimisto. Mikäli joukko-osastossa on kaatuneen yksityisomaisuutta, sellainen lähetetään teille.

II/JR 23:n komentaja

T. Sorri, majuri

Pastori Paavo Muinonen”

Isän Urjalan sankarihautaan siunaaminen tapahtui vasta seuraavana vuonna. Samana sunnuntaina siunattiin muitakin sankarivainajia, jotka oli voitu kuljettaa kotipitäjäänsä. Haudalta en muista muuta kuin kunnialaukaukset, jotka ammuttiin kirkkoaidan takaa. Hautajaiset oli äiti järjestänyt sisartensa kanssa silloisen asuntomme pieneen kammariin, joka oli koristeltu sinivalkoisilla kreppipaperinauhoilla. Talvisodan aikaiset isän sotakaverit muistivat perhettämme pienellä rahalahjoituksella, jonka he lähettivät seuraavan kirjeen mukana:

”Syvärin rannalla 1. 3. 1942

Korpraali Erkki Palosen omaiset. Täällä jossain etulinjoilla taistelevat vuosien 1939 - 1940 sodan KEV. OS. 5:n aseveljet haluamme muistaa korpr. Erkki Palosen omaisia pienellä rahalahjalla. Tuottakoon se teille apua niissä vaikeuksissa, joita vastaan tule. Me sankarivainajan aseveljet säilytämme hänen muistonsa pyhänä ja unohtumattomana läpi elämämme”

Allekirjoittajina 14 aseveljen nimet.

Hieno osoitus yhteisvastuullisuudesta. Rahat oli säästetty todennäköisesti pienestä sotilaan päivärahasta.

Isän kaatuminen oli äidille niin traumaattinen kokemus, ettei hän selvinnyt siitä kunnolla koskaan. Äidille ei oikein voinut puhua isän kaatumisesta tai kysellä isästä, sillä häneltä tuli heti itku. Sen tähden meidän lasten tiedot isästä jäivät puutteellisiksi. Isän veljiltä ja muilta sukulaisilta saimme enemmän tietoja. Enemmän olisimme voineet kysellä esim. isän sotakavereilta.

Sota-aika ja sodan jälkeiset vuodet olivat kansallemme raskaita aikoja. Erityisesti ne olivat sitä sotelesken ja kuuden alaikäisen lapsen suurperheelle. Se oli äidlle suoranainen selviytymiskamppailu.

Kun isä ei enää palannut kartanon palvelukseen, meidät siirrettiin muonamiehen asunnosta syrjäiseen pieneen yhden huoneen ja keittiön hataraan mökkiin. Kammari oli niin pieni, että kun hetekka illalla avattiin lattiapinta-alaa ei enää vapaaksi jäänyt, koka toisella sivustolla oli äidin sänky, jossa äiti ja vauva nukkuivat. Me viisi sisarusta nukuimme hetekalla lomittain; joka toisen pää oli jalkopäässä. Olimme niinkuin silakat pakattuna peltirasiaan. Huonoin paikka oli keskimmäinen, koska siinä olivat hetekan raudat alla. Mökki oli niin hatara, että keittiössä vesiämpäri oli pakkasaamuina jäässä. Oli ehkä onni, että peti oli ahdas, siinä ei palellut.

Vaikka äiti oli käynyt vain kuusi viikkoa kiertokoulua, osasi hän taitavasti pienen eläkkeen turvin hoitaa meitä lapsia ja auttaa selviämään tulevaisuudesta. Vuoden 1945 maahankintalain mukaan oli sotalleskillä, niinkuin rintamamiehilläkin, oikeus ostaa nk. asutustila ja saada sitä varten halpakorkoista valtion takaamaa lainaa. Äitikin uskalsi varata 15 hehtaarin maa-alan, josta kaksi ja puoli hehtaaria oli kartanon entistä laidunmaata. Sen turvin pidettiin kahta lehmää, joista äiti lypsi hyvää täysmaitoa, josta myös osasta kirnuttiin voita. Me lapset olimme jo varttuneet sen verran, että saatoimme auttaa kaikissa maataloustöissä. Pienestä pitäen kävimme myös kartanon sokerijuurikasmaalla perkaamassa ja harventamassa. Mustikoita ja puolukoita poimittiin joka syksy talven varalle.

Kansakouluun oli meiltä matkaa metsäpolkua pitkin vain kilometrin matka. Kesällä kuljettiin tietenkin jalan ja talvella hiihtäen. Koulussa piti olla omat eväät: maitopullo ja voileipiä. Oli äidillä siinäkin paljon työtä, kun tiskasi joka päivä neljä maitopulloa; meitä kävi kasakoulua samaan aikaan neljäkin. Kotipitäjämmme Urjalaan oli perustettu oppikoulu 1945, Maija, vanhempi siskomme, oli koulun ensimmäisiä oppilaita. Serkkumme olivat käyneet Toijalan yhteiskoulua ja todennäköisesti setämme oli keskustellut äitimme kanssa koulun merkityksestä. Sieltä syrjäkylästä ei muut oppikouluun lähteneet. Matkaa oli 20 km ja ainoa mahdollisuus kulkea oli maitoauto. Äiti sai järjestettyä yhteiskoulun lähetyviltä koulukortteerin, jossa voi viikon asua poissa kotoa. Samaan kortteeriin sitten muutti myös Eino-veljeni kaksi vuotta myöhemmin ja minä taas Einon jälkeen kaksi vuotta myöhemmin. Vielä Maire-siskokin tuli asumaan samaan kadeksan neliön ”kortteerikoppiin”. Koulu oli yksityiskoulu, jossa oli lukukausimaksut. Vapaapaikkoja emme koskaan saaneet vain sisaralennuksen. Taisivat vapaapaikat mennä kirkonkylässä ja asemalla asuville. Vasta neljännellä ja viidennellä luokalla saatiin kunnan kautta pientä valtion avustusta lukukausimaksuihin. Tämä aika oli taloudellisesti vaikeaa koko perheelle. Sen verran äitikin oli ankara: ”Jos todistus on huono, koulunkäynti loppuu siihen.” Selvittiin kuitenkin ja todistuksemme olivat riittävän hyviä. Opintomme jatkuivat sitten suoraan ammattiin valmistavissa laitoksissa, koska niihin oli mahdollista saada valtion avustusta. Lukioon ei sitä myönnetty. Meistä kolmesta tuli opettajia ja nuorimmasta siskosta provisorin ja myöhemmin tohtori ja apteekin omistaja. Hän opiskeli aikuisena työn ohella.

Vaikka lapsuutemme oli tosi köyhää. Rahasta ja joskus ruoastakin oli puutetta. Ilmeisesti äidin taidot ja asenne vaikuttivat siihen, että en kärsinyt köyhyydestä, vaikka koulumatkalla joskus paikatusta vaatteista pilkattiinkin. Joskus tuli mieleen, miten asiamme olisivat jos isä olisi elossa. Tätä pohdimme nyt aikuisina keskenämme yhä useammin kun tapaamme. Kaippa se on sitä isän ikävää, jota ei aikaisemmin ole ehtinyt tuntemaan. Eniten olen miettinyt isän roolia omassa perheessäni, kun isän mallia ei ollut. Uskon kuitenkin, että lapseni ymmärtävät minun puutteellisuuteni isänä, jos ei vielä niin sitten myöhemmin.

Tällaisia kohtaloita oli Suomessa paljon. Sotaleskiä oli sotien jälkeen noin 30 000 ja sotaorpoja yli 50 000. Monet perheet olivat suurissa vaikeuksissa. Laaja vapaaehtoistyö pyrki paikkaamaan lakisääteisen huoltotoiminnan ongelmakohtia. Esimerkiksi Mannerheimin Lastensuojeluliiton sotakummitoiminta saavutti puolet sotaorvoista. Sekä lakisääteinen että vapaaehtoinen huoltotyö oli kuitenkin huonosti koordinoitua, hajanaista, päällekkäistä ja sekavaa, joten sotaorpojen ja sotaleskien joukkoon jäi runsaasti väliinputoajia.

Sodan jälkeen elettiin ns. vaaranvuosia, elettiin epävarmuuden ilmapiirissä. Oli valvontakomissio ja käytiin sota-oikeutta. Suomi vaiken kipeistä sotamuistoistaan. Vallitsi ”hiljaisuuden kulttuuri” sanaton sopimus siitä, ettei sodan aiheuttamista menetyksistä puhuta. Tämä vaikutti myös sotalleskiin ja sotaorpoihin, joilla ei ollut voimia eikä kykyä pitää ääntä itsestään. Oli vaikea pyytää apua ja olla riippuvainen muista. Riippumattomuus saattoi aiheuttaa yksinäisyyden koko yhteiskunnasta. Samaa kokivat myös sotaveteraanit tuona aikana.

Toinen ”hiljaisuuden” aika oli 1960 ja 1970 luvut. Poliittinen ilmapiiri muuttui jostain syystä kaikkea isänmaallisuutta vastaan. Koin tämän isekin jossain tilaisuudessa, kun puhuin sankarivainajista. Eräs mukana ollut sanoi ”mitä menivät sinne”. Menin sanattomaksi, koska tuo tokaisu tuli täysin yllätyksenä. Me kaatuneitten omaiset tiedämme, että sankarivainajat taistelivat isänmaamme itsenäisyyden ja vapauden puolesta ja menettivät henkensä meidän puolestamme. Me saamme olla kiitollisia heille, että saamme elää onnellisina maailman onnellisimmassa maassa. Meillä on velvollisuus viedä tätä viestiä tulevillekin sukupolville.